

การพัฒนาทักษะศิลปะภาพพิมพ์ย้อม
กรณีศึกษาแบรนด์ ‘ลักษณพิน’ และ ‘เมืองไม้บาติก’
Skill Development in Dye Printmaking Art:
A Case Study of ‘Luckpin’ and ‘Muang Mai Batik’ Brands

ชญัตว์ อินทร์ชา / Chayata Incha¹

Received: Jun. 30, 2025 Revised: Aug. 24, 2025 Accepted: Nov. 10, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความต้องการพัฒนาทักษะด้านศิลปะภาพพิมพ์ย้อมด้วยสีธรรมชาติ รวมถึงการยกระดับคุณภาพผลิตภัณฑ์ของผู้ประกอบการท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด โดยใช้กรณีศึกษาแบรนด์ “ลักษณพิน” และ “เมืองไม้บาติก” ซึ่งเป็นกลุ่มวิสาหกิจสร้างสรรค์ที่มีพื้นฐานด้านการย้อมผ้าธรรมชาติอยู่แล้ว งานวิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) โดยผสานการเก็บข้อมูลจากเอกสาร การเก็บข้อมูลภาคสนามผ่านแบบสอบถาม การสัมภาษณ์เชิงลึก และการประเมินผลคุณภาพผลงาน การเก็บข้อมูลดังกล่าวมุ่งสะท้อนทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เพื่อนำไปสู่การออกแบบกิจกรรมพัฒนาทักษะที่เหมาะสมกับผู้ประกอบการจริง

ผลการวิจัยเบื้องต้นพบว่า แบรนด์ลักษณพินมีความต้องการพัฒนาทักษะสูงสุดในการพิมพ์ด้วยความร้อน (ค่าเฉลี่ย 4.2) ขณะที่แบรนด์เมืองไม้บาติกให้ความสำคัญกับการใช้ใบไม้และวัสดุธรรมชาติเป็นหลัก (ค่าเฉลี่ย 4.5) อย่างไรก็ตาม ทั้งสองแบรนด์ต่างมีความต้องการร่วมกันในด้านการเตรียมผ้าและ

¹สาขาวิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์และการพัฒนามนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

¹Art Education, Faculty of Education and Human Development, Roi Et Rajabhat University

การพิมพ์ด้วยความร้อน โดยมีค่าเฉลี่ย 4.15 และ 4.10 ตามลำดับ ซึ่งสะท้อนว่า การเสริมสร้างความรู้ในสองด้านนี้ถือเป็นพื้นฐานสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ในเชิงศิลป์และเชิงพาณิชย์ ผลจากการจัดกิจกรรมฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาทักษะศิลปะภาพพิมพ์ย้อม แสดงให้เห็นว่า ผู้ประกอบการทั้งสองแบรนด์มีพัฒนาการที่ดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะ เมืองไม้บาติกซึ่งมีความพึงพอใจสูงสุดในด้านการคำนวณสัดส่วนสารช่วยติดสี (Mordant) และการพิมพ์ด้วยความร้อน (ค่าเฉลี่ย 4.00) ขณะที่แบรนด์ ลักษณพินมีความพึงพอใจสูงในด้านการเตรียมผ้า (ค่าเฉลี่ย 3.50) เมื่อเปรียบเทียบกับระดับความพึงพอใจโดยรวม เมืองไม้บาติกมีค่าเฉลี่ยสูงกว่า (3.90) เมื่อเทียบกับ ลักษณพิน (3.08) โดยจัดอยู่ในระดับ “ดี” ทั้งคู่ สรุปได้ว่ากิจกรรมการฝึกอบรม มีบทบาทสำคัญต่อการยกระดับทักษะของผู้ประกอบการท้องถิ่น ทั้งในเชิง เทคนิคการพิมพ์ การใช้วัสดุธรรมชาติ และการควบคุมคุณภาพของงานพิมพ์ย้อม ส่งผลต่อการสร้างผลงานที่มีความงามเชิงศิลป์ คงทน และสามารถต่อยอดเชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ได้อย่างเป็นรูปธรรม

คำสำคัญ : ศิลปะภาพพิมพ์ย้อมสีธรรมชาติ พัฒนาทักษะสร้างสรรค์ ผู้ประกอบการชุมชน จังหวัดร้อยเอ็ด

Abstract

This study examines the needs for skill development in natural-dye eco-printmaking and the enhancement of product quality among local entrepreneurs in Roi Et Province, using the ‘Luckpin’ and ‘Muang Mai Batik’ brands as case studies. Both brands are community-based creative enterprises with prior experience in natural dyeing. A mixed-methods research design was employed, combining documentary review with field data collection through questionnaires, in-depth interviews, and product quality evaluations. The data collection was intended to reflect both quantitative and qualitative

perspectives, thereby supporting the design of training activities that are appropriate and practical for the entrepreneurs. The findings revealed that Luckpin expressed the highest need for skill development in heat transfer printing ($M=4.20$), while Muang Mai Batik emphasized the use of leaves and natural materials in resist dye printmaking techniques ($M=4.50$). However, both brands shared similar needs in fabric preparation and heat transfer printing, with average scores of 4.15 and 4.10, respectively. These findings indicate that strengthening these two areas is a crucial foundation for improving both the artistic and commercial quality of their products.

The practical training program produced significant improvements in participants' skills. Muang Mai Batik reported the highest satisfaction in calculating the ratio of mordants and performing heat transfer printing ($M=4.00$), while Luckpin was most satisfied with fabric preparation ($M=3.50$). When comparing the overall satisfaction levels, Muang Mai Batik scored higher (3.90) than Luckpin (3.08). Both were evaluated as being at a 'good' level." In conclusion, the training activities played a vital role in enhancing the skills of local entrepreneurs, particularly in printmaking techniques, the use of natural materials, and the control of printing quality. These improvements contribute to the creation of artworks that are aesthetically pleasing, durable, and capable of being further developed into creative economy products with tangible value.

Keywords : Dye Printmaking, Monoprint, Community-based creative enterprises, Roi Et Province

บทนำ

การศึกษาเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนากระบวนการภาพพิมพ์ด้วยการประยุกต์ใช้วัสดุธรรมชาติร่วมกับการออกแบบลวดลาย ถือเป็นแนวทางที่ช่วยสร้างผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นอย่างมีนวัตกรรม อีกทั้งยังสอดคล้องกับนโยบายเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในระดับองค์กรมหาชนหรือ CEA จึงได้จัดทำ Thailand’s Creative Industries Movement Report 2022 หรือ รายงานสถานการณ์และความเคลื่อนไหวของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ปี 2565 โดยประกอบไปด้วยผลการวิเคราะห์ภาพอนาคตของอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ในระยะ 10 ปีข้างหน้า พ.ศ. 2566-2575 (ค.ศ. 2023-2032) จากหลักการชี้นำ (Guiding Principles) 3 ประการ อันได้แก่ เชื่อมโยงกับบริบทโลก (Global Context) นำไปสู่การปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ (Paradigm Shifts) และเกิดการออกแบบระบบใหม่ (System Design) ตามรายงานการสนับสนุนการส่งเสริม โดยเฉพาะในกลุ่มผู้ประกอบการรายย่อย เช่น แบรนด์ “ลักษณะพื้น” และ “เมืองไม้บาติก” ที่มีการนำเทคนิคดังกล่าวไปต่อยอดสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ ถ่ายทอดอัตลักษณ์ชุมชน และสนับสนุนแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) (สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์, 2565) เทคนิค Eco-print หรือ Eco-printing ได้นิยามในอีกชื่อหนึ่งว่า “ภาพพิมพ์ย้อม” (ชญัตว์ อินทร์ชา, 2568) ซึ่งกำลังได้รับความนิยมมากขึ้น เนื่องจากการบูรณาการศิลปะการพิมพ์ภาพ (Printmaking) เข้ากับการใช้สีจากพืชธรรมชาติ เช่น ใบไม้ ดอกไม้ และเปลือกไม้ เพื่อนำลวดลายลงบนผืนผ้า ไม่เพียงสะท้อนความงามจากธรรมชาติ แต่ยังเป็นการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นและลดการใช้สารเคมี เทคนิคภาพพิมพ์ย้อม (Dye Printmaking) จะเริ่มแพร่หลายในประเทศไทย แต่ยังมีข้อจำกัดด้านองค์ความรู้ กระบวนการ และการเลือกใช้สารช่วยติดสี (Mordant) ที่เหมาะสม

จากงานวิจัยของ ญฐิตดา ภูจีบ (2566) พบว่า การใช้ mordant ธรรมชาติ เช่น น้ำปูนใส น้ำส้มสายชู และน้ำเกลือ ช่วยเพิ่มคุณภาพความคงทนของสีและลวดลายได้ อย่างไรก็ตาม การประยุกต์ใช้ยังอยู่ในวงจำกัดและไม่แพร่หลาย โดยเฉพาะในภาคอีสานตอนกลาง จังหวัดร้อยเอ็ดนับว่ามีความเคลื่อนไหว

เด่นด้านการใช้สีธรรมชาติ เช่น ผ้าไหมลายสาเกต ที่เป็นมรดกวัฒนธรรม ซึ่งพัฒนาโดยกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านห้วยหลิม อำเภอทุ่งเขาหลวง จันทบุรี ย่อมมีระดับชาติ นอกจากนี้ยังมีชุมชนชาติพันธุ์ไทเขมรที่บ้านตาหยวก อำเภอสวรรคภูมิ ซึ่งสืบทอดการย้อมผ้าด้วยวัสดุธรรมชาติ เช่น โคลน ขี้เถ้า น้ำมะขาม และสารส้ม โดยนิยมการย้อมแบบร้อน พร้อมกันนี้ยังพบความพยายามของผู้ผลิตท้องถิ่นในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ที่ตอบสนองวัฒนธรรมร่วมสมัย เช่น การพัฒนางานศิลปะภาพพิมพ์ย้อมให้สอดคล้องกับเทคนิคภาพพิมพ์ขึ้นเดียว (Monoprint) ในลักษณะอื่น ๆ ที่เป็นรูปแบบที่เน้นการสร้างลวดลายเฉพาะขึ้นไม่สามารถทำซ้ำได้เช่นกัน โดยใช้แม่พิมพ์ธรรมชาติร่วมกับการถ่ายโอนสี หรือ พื้นผิวจากพืชพรรณซึ่งขึ้นกับปัจจัยแวดล้อมที่ผสานกับเทคนิคภาพพิมพ์ขึ้นเดียว (Monoprint) (ชญัตว์ อินทร์ชา, 2565) ความขึ้นและอุณหภูมิ เทคนิคภาพพิมพ์ย้อม (Dye Printmaking) จึงถือเป็นแนวทางใหม่ของการสร้างงานศิลปะที่ให้ความสำคัญกับความเฉพาะตัว ความยั่งยืน และความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม โดยเน้นใช้วัสดุธรรมชาติในท้องถิ่นและมรดกวัฒนธรรมที่ปลอดภัยเพื่อสร้างสรรค์ผลงานที่สะท้อนอารมณ์และอัตลักษณ์ของศิลปิน (Cayuela, Mijas and Riba-Moliner, 2023)

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ศึกษากระบวนการทักษะของเทคนิคภาพพิมพ์ย้อม และถ่ายทอดองค์ความรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะศิลปะภาพพิมพ์ย้อมด้วยสีธรรมชาติแก่ผู้ประกอบการจังหวัดร้อยเอ็ด โดยเฉพาะแบรนด์ “ลักษณพิน” และ “เมืองไม้บาก”
2. พัฒนาเทคนิคการพิมพ์ภาพย้อมเชิงลึก โดยเน้นการเตรียมวัสดุ การเลือกใช้มรดกวัฒนธรรมชาติ และการถ่ายโอนสีจากแม่พิมพ์ในกระบวนการพิมพ์พิสูจน์ (Proof printing) พร้อมประเมินระดับความพึงพอใจของผู้ประกอบการที่เข้าร่วม

ขอบเขตของการวิจัย

1. ศึกษากระบวนการและทักษะศิลปะภาพพิมพ์ย้อนด้วยสีธรรมชาติ โดยเน้นการถ่ายทอดองค์ความรู้ เทคนิคการเตรียมวัสดุ การใช้สารช่วยติดสี (Mordant) และการถ่ายโอนสีเพื่อสร้างสรรค์ด้วยเทคนิคภาพพิมพ์ย้อน (Dye Printmaking)

2. ถ่ายทอดองค์ความรู้และพัฒนาทักษะให้แก่ผู้ประกอบการในจังหวัดร้อยเอ็ด ได้แก่ แบรนด์ ลักษณะหิน และเมืองไม้บาติก ผ่านการอบรมเชิงปฏิบัติการ พร้อมเก็บข้อมูลความพึงพอใจเพื่อประเมินผล

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสร้างสรรค์ที่ใช้ระเบียบวิธีแบบผสมผสาน เพื่อศึกษาพัฒนาการด้านทักษะของผู้ประกอบการในเทคนิคภาพพิมพ์ย้อนด้วยสีธรรมชาติ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาผ่านการฝึกอบรมและการถ่ายทอดองค์ความรู้ กลุ่มเป้าหมายได้แก่ผู้ประกอบการ 2 ราย คือ ลักษณะหิน และเมืองไม้บาติก กระบวนการวิจัยแบ่งเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ เทคนิคภาพพิมพ์ย้อน (Dye Printmaking) เน้นการเรียนรู้จากพื้นที่จริง เช่น การเลือกใบไม้ การใช้สารช่วยติดสี (Mordant) การพิมพ์และดูแลผ้า โดยเก็บข้อมูลผ่านแบบสอบถามสัมภาษณ์ และบันทึกกิจกรรม

ระยะที่ 2 ให้คำปรึกษารายบุคคล ผู้เข้าร่วมออกแบบผลงานจากองค์ความรู้ที่ได้รับ ประเมินผ่านตัวอย่างผลงาน แบบสอบถามความพึงพอใจ และการสัมภาษณ์เชิงลึก พร้อมสังเกตพฤติกรรมการทำงาน

ผลการวิจัย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อถ่ายทอดความรู้และพัฒนาทักษะศิลปะภาพพิมพ์ย้อนด้วยสีธรรมชาติแก่ผู้ประกอบการท้องถิ่นจังหวัดร้อยเอ็ด ได้แก่ แบรนด์ “ลักษณะหิน” และ “เมืองไม้บาติก” ผ่านการอบรมเชิงปฏิบัติการและ

คำปรึกษารายบุคคล แบ่งเป็น 2 ระยะ คือ การถ่ายทอดทักษะเบื้องต้นและการพัฒนาเชิงลึก

ผลระยะที่ 1 พบว่าทั้งสองแบรนด์มีพื้นฐานย่อมสี่ธรรมชาติ แต่ยังขาดความชำนาญด้านเทคนิคภาพพิมพ์ย้อม เช่น การเลือกวัสดุ เตรียมผ้า และควบคุมอุณหภูมิ โดย “ลักษณะพิน” เน้นพัฒนาความร้อน (ค่าเฉลี่ย 4.2) ส่วน “เมืองไม้บาติก” ให้ความสำคัญกับการเลือกใบไม้และวัสดุธรรมชาติ (ค่าเฉลี่ย 4.5) ทั้งสองสนใจการถ่ายโอนสีด้วยความร้อนเพื่อยกระดับคุณภาพและเอกลักษณ์ผลงาน ผลวิเคราะห์ชี้ชัดช่องว่างทักษะและความต้องการองค์ความรู้สำหรับการพัฒนาต่อไป รายละเอียดเชิงสถิติแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ข้อมูลสภาพความต้องการพัฒนาทักษะศิลปะภาพพิมพ์ย้อมจากแบบสอบถามอาสาสมัคร

ประเด็นหัวข้อปัญหาทักษะที่พบ	ระดับความต้องการที่พบ		ค่าเฉลี่ย
	แบรนด์ ลักษณะพิน	แบรนด์เมือง ไม้บาติก	
ทักษะการใช้ใบไม้และ การใช้วัสดุหลักในเทคนิคภาพพิมพ์ย้อม	2.00	4.50	3.25
ทักษะการเลือกใช้วัสดุและอุปกรณ์สำคัญของเทคนิค	1.80	4.20	3.00
ทักษะการเลือกใช้สารที่ช่วยให้ติดสี (Mordant)	3.70	3.50	3.60
ทักษะการเตรียมผ้า (พื้นที่รองรับ) สารช่วยติดสี	4.30	4.00	4.15
ทักษะการใช้แม่พิมพ์และการห่อม้วนชิ้นงาน	2.10	4.10	3.10
ทักษะการพิมพ์ภาพด้วยความร้อน	4.20	4.00	4.10
แนวปฏิบัติการทำความสะอาดเส้นใยผ้าหลังพิมพ์ภาพ	3.80	3.60	3.70

(ที่มา : ชญุตว์ อินทร์ชา, 2567)

ภาพที่ 1 ตัวอย่างผลงานก่อนเข้ารับการอบรม
แบรนด์เมืองไม้บาติก และแบรนด์ลักษณะพื้น
(ที่มา : ชญัตว์ อินทร์ชา, 2567)

ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่างสองแบรนด์พบว่า “ลักษณะพื้น” มีความมั่นใจในการใช้วัสดุและอุปกรณ์พื้นฐาน (ค่าเฉลี่ยต่ำสุด 1.8) แต่ต้องการพัฒนาทักษะด้านการพิมพ์ด้วยความร้อน (ค่าเฉลี่ย 4.2) เนื่องจากยังมีปัญหาในการควบคุมอุณหภูมิและระยะเวลา ซึ่งส่งผลต่อคุณภาพของลวดลาย ขณะที่ “เมืองไม้บาติก” ต้องการพัฒนาทักษะการเลือกใช้ใบไม้และวัสดุธรรมชาติมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.5) เพื่อเพิ่มความหลากหลายและสร้างเอกลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ รวมถึงต้องการพัฒนาทักษะการพิมพ์ด้วยความร้อน (ค่าเฉลี่ย 4.0)

ผลจากการศึกษากระบวนการและดำเนินจัดกิจกรรมถ่ายทอดองค์ความรู้ กิจกรรมถ่ายทอดความรู้ระยะที่ 1 จัดในรูปแบบอบรมเชิงปฏิบัติการ ผู้ประกอบการได้ฝึกตั้งแต่การเลือกวัสดุท้องถิ่น การเตรียมผ้าด้วยมอร์แดนธรรมชาติ จนถึงการพิมพ์ด้วยความร้อน ผลการอบรมสะท้อนว่าผู้เข้าร่วมมีความเข้าใจเชิงระบบ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับผลิตภัณฑ์ได้อย่างเหมาะสม โดยมีทั้งตัวอย่างผลงานและสื่อสาธิตประกอบ (ณัฐธิดา ภูจิ๊บ, 2566)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องอธิบายว่าเทคนิคภาพพิมพ์ย้อน (Dye Printmaking) คือ การถ่ายโอนสีจากพืชที่มีแทนนินสูงสู่ผ้าฝ้ายหรือไหม ผ่านมอร์แดนธรรมชาติ ความร้อน หรือแรงกด โดยลดการใช้สารเคมีและส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่ยั่งยืน (Soelistowati, Agustini and Nafiah, 2023; Sulaiman, Budiastuti,

Pratiwi, Herlina, Suwandi, and Kosasih, 2022) มอร์แดนต์แต่ละชนิด เช่น น้ำปูน น้ำส้มสายชู น้ำสนิม หรือน้ำด่าง มีผลต่อเฉดสีและความคงทนของ ลวดลาย การควบคุมอุณหภูมิและเวลาการนึ่งก็มีผลต่อความคมชัดเช่นกัน

จากการทบทวนวรรณกรรม ได้ออกแบบกระบวนการฝึกเทคนิค ภาพพิมพ์ย้อม (Dye Printmaking) ที่เป็นระบบ ครอบคลุม 7 ขั้นตอน ตั้งแต่การเลือกใบไม้ การเตรียมแม่พิมพ์ การคำนวณและเคลือบมอร์แดนต์ การห่อม้วน การพิมพ์ด้วยความร้อน ไปจนถึงการทำความสะอาดหลังพิมพ์ ใบไม้ที่เหมาะสมควรมีแทนนินสูงและผิวขรุขระ เช่น ยูคาลิปตัส และสะเดา การจัดองค์ประกอบศิลป์ที่สมดุล การเตรียมผ้าและการควบคุมอุณหภูมิ 80–100 °C นาน 1–2 ชั่วโมง ช่วยให้สีคมชัดและติดทน การล้างด้วยสบู่อ่อน และผึ่งในที่ร่มช่วยคงสีและลวดลายในระยะยาว สะท้อนการผสานความรู้ ด้านศิลปะและวิทยาศาสตร์เพื่อการผลิตหัตถกรรมที่ยั่งยืน (ชญุตร์ อินทร์ชา, 2568)

ผู้วิจัยได้ออกแบบกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อเสริมสร้างทักษะผู้ประกอบการใน 7 ด้านหลัก ได้แก่ การเลือกใบไม้และวัสดุธรรมชาติ การเตรียมแม่พิมพ์ การใช้และคำนวณมอร์แดนต์ การเคลือบสารบนผ้า การห่อม้วน การพิมพ์ด้วยความร้อน และการทำความสะอาดหลังพิมพ์ โดยมีการประเมินผล ผ่านการสัมภาษณ์เชิงโครงสร้างและบันทึกภาคสนามอย่างเป็นระบบ พร้อมทั้ง ใช้แบบสอบถามเพื่อประเมินความสอดคล้องของเครื่องมือกับวัตถุประสงค์ใน 3 ด้าน ได้แก่ การใช้วัสดุธรรมชาติ การเตรียมชิ้นงาน และการพิมพ์และดูแลรักษาผ้า

ขั้นตอนที่ 1 การเลือกใบไม้และวัสดุหลัก ผลการวิจัยพบว่าแบรนด์ “เมืองไม้บาติก” มีความต้องการพัฒนาทักษะด้านนี้สูง (4.5) ขณะที่ลักษณะพิน ต้องการต่ำกว่า (2.0) สะท้อนความแตกต่างด้านประสบการณ์และความรู้ การเลือกใบไม้ในกระบวนการ เทคนิคภาพพิมพ์ย้อม (Dye Printmaking) ต้องคำนึงถึงศักยภาพการให้สี ปริมาณแทนนิน และการตอบสนองต่อมอร์แดนต์ ธรรมชาติ เช่น น้ำสนิม น้ำส้มสายชู น้ำปูน และสารส้ม เพื่อช่วยยึดเกาะสีบน

ผืนผ้าอย่างมีประสิทธิภาพ ผลการทดลองภาคสนามชี้ว่าไบไม้แต่ละชนิดให้สี และลวดลายต่างกัน แสดงให้เห็นว่าการเลือกวัสดุธรรมชาติต้องอาศัยความรู้เชิงลึกเพื่อสร้างงานศิลปะภาพพิมพ์ย้อนที่เหมาะสมและมีเอกลักษณ์

ภาพที่ 2 การเตรียมไบไม้และวัสดุหลักในการพิมพ์แช่น้ำสนิม
เพื่อกระตุ้นสีของแม่พิมพ์
(ที่มา : ชญัตว์ อินทร์ชา, 2567)

ขั้นตอนที่ 2 การใช้วัสดุและอุปกรณ์ การทอหุ้มและรองรับผืนผ้า มีผลต่อความเรียบร้อยและความคงทนของลวดลาย การจัดตำแหน่งไบไม้ ต้องแม่นยำ โดยมักใช้พลาสติกใสบาง แผ่นรองกันความร้อน ร่วมกับเชือกหรือหนังยางในการรัดผ้ากับแกน เช่น ท่อพีวีซีหรือไม้ไผ่ ความแน่นของการมัด ต้องพอดีเพื่อป้องกันการเลอะเลือน ความชำนาญในการควบคุมแรงดึงช่วยให้สี ถ่ายโอนได้ชัดเจน ติดทน และลวดลายเป็นธรรมชาติ

ขั้นตอนที่ 3 ปริมาณสัดส่วนของสารที่ช่วยให้ติดสี (Mordant) หัวใจ สำคัญของการย้อมผ้าธรรมชาติ เช่น สารส้ม ปูนขาว และน้ำส้มสายชู ช่วยเพิ่มความเข้มและความติดทนของสี โดยสารส้มเสริมการย้อมเกาะ ปูนขาวปรับสภาพ ผิวน้ำ น้ำสนิมเพิ่มโทนเข้ม โดยเฉพาะกับไบไม้แทนนินสูง ส่วนการซังดวงอย่าง แม่นยำทำให้ควบคุมสัดส่วนได้สม่ำเสมอ ส่งผลให้ลวดลายมีความคมชัดและ ทนทาน

ตารางที่ 2 สัดส่วนสารประกอบทางเคมีช่วยให้ติดสี (Mordant)

เคมีประเภทที่ใช้ในกิจกรรมและตลอดทั้งการดำเนินงานวิจัย		ปริมาณ
เคมีประเภทกรดเคมีจากธรรมชาติ	น้ำส้มสายชูกลั่น 5%	300 มล.
	ผงสารส้ม	20 กรัม
เคมีประเภทต่างเคมีจากธรรมชาติ (ผงปูนขาวเคี้ยวหมาก)		20 กรัม
ผงเฟอร์รัสซัลเฟต หรือน้ำสนิม (เข้มข้น)		0.2 กรัม
น้ำเปล่า		200 มล.

(ที่มา : ชญตว์ อินทร์ชา, 2567)

ขั้นตอนที่ 4 การเตรียมผ้าด้วยมอร์แดนท์ (Mordanting) คือ การเคลือบผ้าด้วยมอร์แดนท์เป็นขั้นตอนสำคัญในการปรับสภาพพื้นผิวผ้า เพื่อให้สีจากพืชธรรมชาติติดทนนาน มอร์แดนท์ที่ใช้ เช่น สารส้ม ปูนขาว และน้ำสนิม ช่วยปรับค่า pH และเพิ่มความคงทนของสี โดยเฉพาะในผ้าฝ้าย และผ้าดิบ สูตรผสมที่มีประสิทธิภาพ ได้แก่ น้ำส้มสายชู 5% 300 มล. ผงสารส้ม 20 กรัม ผงปูนขาว 20 กรัม ผงเฟอร์รัสซัลเฟต 0.2 กรัม และน้ำเปล่า 200 มล. ทั้งนี้ควรเติมสารตามลำดับกรดก่อนต่างเพื่อลดปฏิกิริยาที่รุนแรง การเตรียมผ้าที่เหมาะสมจึงมีผลต่อความคมชัดของลวดลาย ความทนทานต่อการซัก และความงามเชิงสุนทรียะในงาน เทคนิคภาพพิมพ์ย้อม (Eco-print)

ภาพที่ 3 ขั้นตอนที่ 4 การเตรียมผ้าด้วยการเคลือบสาร

ช่วยติดสีเป็นพื้นที่รองรับการพิมพ์ภาพ

(ที่มา : ชญตว์ อินทร์ชา, 2567)

ภาพที่ 4 ขั้นตอนที่ 5 การใช้แม่พิมพ์และการท้อม้วนชิ้นงาน
(ที่มา : ชญัตว์ อินทร์ชา, 2567)

ขั้นตอนที่ 5 การใช้แม่พิมพ์และการท้อม้วนชิ้นงาน กระบวนการนี้ต้องอาศัยความละเอียดในการจัดวางใบไม้ที่แช่น้ำสนิมบนผ้า โดยคำนึงถึงจังหวะพื้นที่ว่างและความสมดุลขององค์ประกอบ เช่น การใช้ใบยูคาลิปตัสเพื่อใช้รูปร่างของเส้นและเสริมด้วยการใช้แม่พิมพ์วัสดุขนาดเล็ก หลังจัดวางแล้วปูด้วยพลาสติกใสบางเพื่อรักษาความชื้น จากนั้นม้วนผ้ารอบแกน ดึงให้ตึงและรัดด้วยเชือกหรือหนังยางในความแน่นที่เหมาะสมเพื่อคงความคมชัดของลวดลาย อีกทั้งการเลือกใช้วัสดุที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

ภาพที่ 5 ขั้นตอนที่ 6 การพิมพ์ภาพด้วยการใช้ความร้อน
(ที่มา : ชญัตว์ อินทร์ชา, 2567)

ขั้นตอนที่ 6 การพิมพ์ด้วยความร้อนเป็นกระบวนการสำคัญในเทคนิคเทคนิคภาพพิมพ์ย้อม (Dye Printmaking) ที่ช่วยถ่ายโอนสีจากพืชสู่เส้นใยผ้าอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเริ่มจากการนึ่งที่อุณหภูมิ 60–70 °C นาน 30 นาที เพื่อเปิดเส้นใย จากนั้นเพิ่มเป็น 80–90 °C อีก 60 นาที พร้อมสลับตำแหน่งชิ้นงานเพื่อความร้อนสม่ำเสมอ ณัฐธิดา ภู่อภิ (2567) หลังจากนั้น ควรพักผ้าให้เย็นในภาชนะปิดเพื่อลดการปฏิกิริยาออกซิเดชัน (Oxidation) ซึ่งอาจทำให้สีซีดลง

ขั้นตอนที่ 7 การทำความสะอาดหลังพิมพ์มีบทบาทในการคงสีและลดความเสียหาย โดยเริ่มจากการแกะวัสดุอย่างระมัดระวัง แล้วแขวนให้แห้งผาตามนำวัสดุพืชออกด้วยเครื่องมือปลอดคม และล้างด้วยน้ำผสมสบู่อ่อน เพื่อลดคราบโดยไม่ทำลายสี ปัจจุบันมีการใช้น้ำเต้าหู้ ซึ่งมีโปรตีนจากถั่วเหลืองเป็นมอร์แดนต์ทางเลือก โดยแช่ผ้าในสัดส่วน 2 ออนซ์ต่อน้ำ 5 ลิตร แล้วผึ่งให้หมาดในที่ร่ม เพื่อเพิ่มการยึดเกาะของสี ลดการใช้สารเคมี และสนับสนุนแนวทางสิ่งทอเชิงนิเวศน์

จากผลการประเมินการฝึกอบรมระยะที่ 1 พบว่าผู้ประกอบการมีพัฒนาการชัดเจนในการเรียนรู้และปฏิบัติกระบวนการทำความสะอาดเส้นใยผ้าและฟอกสี โดยเฉพาะกลุ่มแบรนด์ “ลักษณพิน” และ “เมืองไม้บาติก” ที่นำความรู้ไปพัฒนาผลิตภัณฑ์และขยายขอบเขตการออกแบบอย่างมีเอกลักษณ์ การออกแบบกิจกรรมที่ใช้วัสดุและอุปกรณ์จากท้องถิ่นช่วยให้ผู้เข้าอบรมฝึกฝนได้จริง สร้างความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับเทคนิคภาพพิมพ์ย้อมด้วยสีธรรมชาติ และต่อยอดองค์ความรู้ให้เหมาะสมกับบริบทของตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ

การเปลี่ยนแปลงทักษะของผู้ประกอบการในระยะที่ 1

ผลการประเมินก่อน-หลังการฝึกอบรม โดยใช้แบบบันทึกการสังเกตและแบบประเมินตนเอง ชี้ให้เห็นว่า ผู้ประกอบการมีพัฒนาการทักษะอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะทักษะการพิมพ์ด้วยความร้อนและการเลือกใช้ใบไม้ ซึ่งเป็นหัวใจของเทคนิคภาพพิมพ์ย้อมงานวิจัยนี้ สะท้อนถึงประสิทธิผลของกิจกรรมที่ออกแบบตามหลักการเรียนรู้จากประสบการณ์และปฏิบัติจริง (Andragogy)

จากการสังเกตพฤติกรรมระหว่างฝึกอบรมระยะที่ 1 พบผู้เข้าร่วมมีความกระตือรือร้นและมีส่วนร่วมสูง โดยเฉพาะการห่อมันขึ้นงาน การจัดวางองค์ประกอบศิลป์ และควบคุมอุณหภูมิในกระบวนการพิมพ์ด้วยความร้อนสามารถนำเทคนิคไปประยุกต์ใช้กับบริบทตนเองได้อย่างสร้างสรรค์และแสดงความเข้าใจในแนวคิดศิลปะพร้อมสร้างลวดลายเอกลักษณ์เฉพาะ ซึ่งได้รับแนวทางการใช้วัสดุจากณัฐธิดา ภู่อิจ (2566) พบว่ามีการใช้พืชที่ให้สีในท้องถิ่นดังนี้

ตารางที่ 3 แสดงข้อมูลพืชที่ใช้สร้างแม่พิมพ์ในกิจกรรม ฝึกปฏิบัติทางด้านทักษะ ในระยะที่ 1

ชื่อพืชที่ใช้สร้างแม่พิมพ์	ผลบันทึกที่ได้จากกิจกรรม		
	ไม่แช่น้ำสนิม	แช่น้ำสนิม	พื้นที่รองรับ
ใบยูคาลิปตัส	เฉดสีเหลือง	เฉดสีน้ำตาลถึงเฉดเทาถึงสีดำ	ฝ้าย/ไหม
ยอดใบมันปลาหรือกันเกรา	เฉดสีเหลือง	เฉดสีน้ำตาลอ่อนหรือเทาเข้ม	ฝ้าย/ไหม
ยอดใบสัก (ใช้ใบส่วนอื่นได้)	เฉดสีชมพู	เฉดสีแดงอมม่วงเข้มถึงสีดำ	ฝ้าย/ไหม
ยอดใบเพกา (ใช้ใบส่วนอื่นได้)	เฉดสีเหลือง	เฉดสีน้ำตาลอ่อนเข้มถึงสีดำ	ฝ้าย/ไหม
ใบสบู่เลือด	เฉดสีเหลือง	เฉดสีเขียวเข้มถึงสีดำเทา	ฝ้าย/ไหม
ยอดใบสะเดา (ใช้ใบส่วนอื่นได้)	เฉดสีเหลือง	เฉดสีเขียวเข้มถึงสีดำ	ฝ้าย/ไหม
ดอกดาวกระจาย (ใช้ได้ทั้งใบทุกส่วนของลำต้น)	ดอกได้เฉดสีสด	เฉดสีน้ำตาลเข้มถึงสีดำ	ฝ้าย/ไหม
ใบกุหลาบ	เฉดสีเหลือง	เฉดสีน้ำตาลเข้มถึงเทาหรือดำ	ฝ้าย/ไหม
ดอกเข็ม	เฉดสีเหลือง	เฉดสีน้ำตาลเข้มถึงสีดำ	ฝ้าย/ไหม
ดอกดาวเรือง	เฉดสีเหลือง	เฉดสีน้ำตาลเข้มถึงสีดำ	ฝ้าย/ไหม
ใบชุมเห็ดเทศ	เฉดสีเหลือง	เฉดสีน้ำตาลเข้มถึงสีดำ	ฝ้าย/ไหม
ใบทุกระจง	เฉดสีเหลือง	เฉดสีน้ำตาลเข้มถึงสีดำ	ฝ้าย/ไหม
ใบเฟิร์น	เฉดสีเหลือง	เฉดสีเขียวเข้มถึงสีเทาหรือดำ	ฝ้าย/ไหม
ยอดใบกาสะลองหรือปีป	เฉดสีเหลือง	เฉดสีเขียวเข้มถึงสีเทาหรือดำ	ฝ้าย/ไหม
ใบสาบเสือ	เฉดสีเหลือง	เฉดสีเขียวเข้มถึงสีเทาหรือ	ฝ้าย/ไหม
ใบอะลาง	เฉดสีเหลือง	เฉดสีเทาเข้มถึงดำ	ฝ้าย/ไหม

ชื่อพืชที่ใช้สร้างแม่พิมพ์	ผลบันทึกที่ได้จากกิจกรรม		
	ไม้แช่น้ำสนิม	แช่น้ำสนิม	พื้นที่รองรับ
ใบมะเกลือ	เฉดสีเหลือง	เฉดสีเขียวเทาเข้มถึงสีดำ	ฝ้าย/ไหม
ใบตะขบ	เฉดสีเหลือง	เฉดสีน้ำตาลเข้มถึงสีดำ	ฝ้าย/ไหม

(ที่มา : ชญัตว์ อินทร์ชา, 2567)

ผลการเปรียบเทียบผลงานและบทสัมภาษณ์ของผู้ประกอบการแบรนด์ “ลักษณะพิน” ในระยะที่ 1 แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการทักษะอย่างเป็นระบบครบทั้ง 7 ขั้นตอนของกระบวนการภาพพิมพ์ย้อม ตั้งแต่การเลือกใบไม้ การใช้มอร์แดนต์ การเตรียมผ้า การจัดวางแม่พิมพ์และห่อม้วน ไปจนถึงการควบคุมอุณหภูมิและการทำความสะอาดหลังพิมพ์ ส่งผลให้ผลงานมีความคมชัด สีติดทน ลวดลายสวยงาม และสะท้อนถึงการพัฒนาองค์ความรู้เชิงปฏิบัติที่ยั่งยืนตามเป้าหมายของการฝึกอบรม

ภาพที่ 6 เปรียบเทียบชิ้นงานก่อนและหลังของอาสาสมัคร
แบรนด์ “ลักษณะพิน” ในระยะที่ 1 การสัมภาษณ์ก่อนฝึกทักษะ (ภาพซ้าย)
และภาพผลงานหลังฝึกทักษะ (ภาพขวา)

(ที่มา : ชญัตว์ อินทร์ชา, 2567)

ภาพที่ 7 เปรียบเทียบชิ้นงานก่อนและหลังของอาสาสมัคร
แบรนด์ “เมืองไม้บาติก” ในระยะที่ 1 การสัมภาษณ์ก่อนฝึกทักษะ (ภาพซ้าย)
และภาพผลงานหลังฝึกทักษะ (ภาพขวา)
(ที่มา : ชญัตว์ อินทร์ชา, 2567)

ผลการวิเคราะห์ก่อนและหลังการอบรมระยะที่ 1 พบว่าผู้ประกอบการ
มีพัฒนาการในทุกขั้นตอนของกระบวนการ เทคนิคภาพพิมพ์ย้อม (Dye
Printmaking) จากเดิมที่ขาดความมั่นใจในการเลือกวัสดุและการจัดองค์ประกอบ
จนสามารถยกระดับสู่ความชำนาญทางเทคนิคและการออกแบบได้อย่างเป็น
ระบบ โดยแบรนด์ “ลักษณะพื้น” โดดเด่นด้านการเลือกใบไม้และการใช้มอร์แดนท์
ส่วน “เมืองไม้บาติก” เชี่ยวชาญด้านการพิมพ์ด้วยความร้อนและการจัดวาง
แม่พิมพ์อย่างมืออาชีพ ทั้งนี้ การลงพื้นที่ระยะที่ 2 มีบทบาทเสริมให้ผู้ประกอบการ
ได้นำความรู้ไปใช้จริงในบริบทของตนเอง ทดลอง แก้ปัญหา และพัฒนาสมรรถนะ
ผ่านการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมจนเกิดผลงานที่มีคุณภาพและอัตลักษณ์ที่ชัดเจนขึ้น
ซึ่งปรับใช้กับแนวการพัฒนาตลาดลายผ้าด้วยเทคนิค Eco-Printing ตามหลัก
การจัดองค์ประกอบศิลป์ของ ญัฐธิดา ภูจีบ (2567) เป็นตัวอย่างในลำดับต่อไป

วิเคราะห์ผลการพัฒนาต่อยอดทักษะของผู้ประกอบการในระยะที่ 2

ตารางที่ 4 แสดงข้อมูลเปรียบเทียบชิ้นงานก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรมจากการสัมภาษณ์ 1

ประเด็น	ก่อนการอบรม	หลังการอบรม
1. รูปแบบลวดลาย	ลวดลายมีความกระจายตัว ไม่สม่ำเสมอ โครงสร้างใบไม้บางส่วนไม่ชัดเจน ดูเหมือนวางแบบทดลอง	ลวดลายชัดเจนมีความสม่ำเสมอ เส้นใบและโครงสร้างของพืชพรรณถูกเน้นให้เห็นเด่นชัด มีการใช้จังหวะของการจัดวางตำแหน่งวัสดุดีขึ้น
2. การใช้สี	สีซีดจาง ดูหม่น ไม่มีมิติ สีอาจไม่ติดดีในบางพื้นที่	สีสดชัด มีหลายโทนสีที่ตัดกัน อย่างมีจังหวะ มีความกลมกลืน และแสดงการซึมสีทะลุถึงด้านหลัง
3. การเลือกวัสดุธรรมชาติ	ชิ้นงานดูเหมือนใช้ใบไม้เพียงไม่กี่ชนิดหรือเลือกชนิดที่ให้สีไม่เข้ม	มีการคัดเลือกใบไม้ที่ให้สีเด่นชัดและหลากหลายมากขึ้น เช่น ใบยูคาลิปตัส ใบหว่าหรือ ใบเพกา
4. การจัดวางองค์ประกอบ	ภาพรวมไม่มีจุดเด่น ไม่พบจังหวะหรือความสมดุลของการจัดวาง	จัดองค์ประกอบแบบมีจังหวะและจุดสนใจ ใช้ทิศทางของใบไม้สร้างความเคลื่อนไหวทางสายตา
5. คุณภาพโดยรวมของผลงาน	ชิ้นงานดูเหมือนงานทดลอง ไม่สามารถนำไปใช้เป็นผลิตภัณฑ์ได้โดยตรง	ผลงานดูมีคุณภาพระดับผลิตภัณฑ์ พร้อมจำหน่าย ทั้งในแง่ความทน สี และความงามของลวดลาย

(ที่มา : ชญัตว์ อินทร์ชา, 2567)

หลังการอบรมระยะที่ 1 งานวิจัยระยะที่ 2 มุ่งพัฒนาทักษะเชิงลึก ผ่านการติดตามผลรายบุคคลและการให้คำปรึกษาในพื้นที่จริง ผู้ประกอบการได้รับอิสระในการเลือกวัสดุและออกแบบลวดลายตามความถนัด พร้อมฝึกฝนครอบคลุมตั้งแต่การคัดเลือกวัสดุ การเตรียมผ้า การพิมพ์ ไปจนถึงการดูแลหลังพิมพ์ ผลการประเมินด้วยการพิมพ์พิสูจน์ (Proof Printing) พบว่าผลงานหลังการให้คำปรึกษามีคุณภาพสูงขึ้น ทั้งด้านความคมชัด ความสม่ำเสมอของสี และองค์ประกอบศิลป์ สะท้อนถึงศักยภาพในการสร้างลวดลายเฉพาะตัวและการพัฒนาสู่ผลิตภัณฑ์เชิงพาณิชย์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ตารางที่ 5 แสดงข้อมูลเปรียบเทียบชิ้นงานก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรมจากการสัมภาษณ์ 2

ประเด็น	ก่อนการอบรม 	หลังการอบรม
1. รูปแบบลวดลาย	ลวดลายดูเรียบง่ายใช้แม่พิมพ์แบบชนิดเดียวหรือเทคนิคพื้นฐาน การจัดวางไม่ซับซ้อน ไม่คมชัด	มีการใช้ไปไม้หลากหลายชนิดในลวดลายที่ซับซ้อนยิ่งขึ้น จัดวางอย่างมีมิติและทิศทาง
2. การใช้สี	ใช้โทนสีเดียวหรือแบบกลุ่มสีจำกัด (เช่น เหลือง น้ำตาล) ไม่ค่อยมีการผสมเฉดหรือเกิดมิติ	สีหลากหลาย มีทั้งแดง เขียว เหลือง น้ำตาลในภาพเดียวกัน สีสดและมีคอนทราสต์สูง
3. การเลือกวัสดุธรรมชาติ	บางส่วนของผ้าไม่มีลวดลายชัดเจน หรือจัดวางลายไม่เต็มพื้นที่	มีลวดลายกระจายอย่างทั่วถึงและสมดุล แสดงความตั้งใจในการออกแบบให้เกิดจังหวะ
4. การจัดวางองค์ประกอบ	ใช้พื้นที่บางส่วน ลวดลายไม่ครอบคลุมทั้งผืน	ใช้พื้นที่เต็มผืนอย่างมั่นใจ แสดงให้เห็นว่าควบคุมองค์ประกอบได้ดีขึ้น

ประเด็น	ก่อนการอบรม 	หลังการอบรม
5. คุณภาพโดยรวมของผลงาน	ชิ้นงานดูเป็นงานทดลอง เบื้องต้น เน้นการฝึกฝน จากใบสั๊กทอง	ผลงานดูมีความกลมกลืน มีมิติทางสายตา และสามารถพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์จำหน่ายได้

(ที่มา : ชญุตว์ อินทร์ชา, 2567)

ผลการให้คำปรึกษาเชิงลึกในระยะที่ 2 แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการทักษะเชิงลึกของผู้ประกอบการ โดยแบรนด์ “ลักษณะพิน” มีความก้าวหน้าในการทดลองสูตรมอร์แดนต์และการเตรียมผ้า ส่งผลให้ผลงานคมชัด สีสดทน และมีคุณภาพสม่ำเสมอ ขณะที่ “เมืองไม้บาติก” โดดเด่นในการจัดวางแม่พิมพ์ และควบคุมอุณหภูมิ ทำให้ลดลายประณีตและสีสดใส การให้คำปรึกษาเฉพาะรายช่วยเสริมทักษะด้านการเลือกวัสดุ การจัดองค์ประกอบ และการควบคุมกระบวนการผลิตอย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้ผลงานหลังอบรมมีความงาม สมดุล มีเอกลักษณ์ และพร้อมต่อยอดสู่ผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ที่ตอบโจทย์ตลาดร่วมสมัย ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมอบรมเชิงปฏิบัติการด้านเทคนิคศิลปะภาพพิมพ์ด้วยสีธรรมชาติ พบว่ามีระดับความพึงพอใจโดยรวมในระดับ “มาก” (ค่าเฉลี่ย 3.79, S.D. = 0.25) เมื่อพิจารณาแยกตามขั้นตอน พบว่าขั้นตอนที่ได้รับคะแนนสูงสุด ได้แก่

ขั้นตอนที่ 3 ปริมาณสัดส่วนของสารที่ช่วยให้ติดสี (Mordant) (3.50, S.D. = 0.71)

ขั้นตอนที่ 4 การเตรียมผ้าด้วยมอร์แดนต์ (Mordanting) (3.50, S.D. = 0.35)

ขั้นตอนที่ 5 การใช้แม่พิมพ์และห่อผ้าผลงาน (3.50, S.D. = 0.71)

ขั้นตอนที่ 6 การพิมพ์ภาพด้วยความร้อน (3.50, S.D. = 0.71)

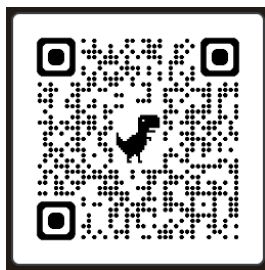
ขั้นตอนที่ 7 การทำความสะอาดเส้นใยผ้าหลังพิมพ์ (3.50, S.D. = 0.71)

จากผลของความพึงพอใจได้สะท้อนถึงความสามารถในการควบคุมกระบวนการผลิตอย่างมีคุณภาพ ส่งผลให้ลวดลายมีความคมชัด สีสันติดทนนานต่อการซักล้าง รวมถึงคุณภาพในระยะยาว ทั้งนี้ ข้อมูลผลการประเมินตามค่าเฉลี่ยด้วยดัชนีชี้วัดมีรายละเอียดพบว่า ในขั้นตอนที่ 2 การใช้วัสดุและอุปกรณ์ ได้รับคะแนนเฉลี่ยสูงสุดที่ 3.75 (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D. = 0.35) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้เข้าร่วมให้ความสำคัญอย่างยิ่งกับการคัดเลือกอุปกรณ์ที่เหมาะสม โดยเฉพาะขั้นตอนการรัดมัดและห่อหุ้มผ้า ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญในการสร้างลวดลายที่คมชัด และจากผลการประเมินรายขั้นตอนจากการประเมินกระบวนการผลิต พบว่า มีรายละเอียดในขั้นตอนที่ 1 การเลือกชนิดใบไม้และวัสดุหลัก ได้รับคะแนนเฉลี่ยต่ำสุดที่ 3.25 (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D. = 0.64) สาเหตุหลักเกิดจากผู้ประกอบการยังขาดความรู้ความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับคุณสมบัติเฉพาะของพืชแต่ละชนิด โดยเฉพาะปริมาณสารแทนนิน (Tannin) ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลโดยตรงต่อประสิทธิภาพในการถ่ายโอนเม็ดสีสู่ผืนผ้า

สรุปและอภิปรายผล

จากผลการวิจัยสะท้อนถึงความสอดคล้องระหว่างกิจกรรมฝึกอบรมกับแนวคิดทางการศึกษาสำคัญ เช่น การเรียนรู้ของผู้ใหญ่ (Andragogy) การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ (Experiential Learning) และทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง (Constructivist Theory) ที่ส่งเสริมให้ผู้ประกอบการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม เข้าใจเนื้อหาอย่างลึกซึ้ง และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริง ก่อนอบรม ผู้ประกอบการมีความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการย้อมสีธรรมชาติ แต่ขาดความเข้าใจในเทคนิคภาพพิมพ์ย้อน (Dye Printmaking) อย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะการเลือกพืช เตรียมพื้นผิวผ้า และควบคุมปฏิกิริยาหมักย้อมหลังอบรม ผู้เข้าร่วมพัฒนาทักษะการออกแบบและจัดวางองค์ประกอบ

ภาพพิมพ์อย่างสร้างสรรค์ พร้อมถ่ายทอดอัตลักษณ์ผ่านผลงานที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวอย่างชัดเจน ผลการประเมินความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับ “มาก” โดยเฉพาะในด้านคุณภาพพลุดลาย ความชัดเจนของสี และการเลือกใช้วัสดุธรรมชาติอย่างเหมาะสม

ภาพที่ 8 ตัวอย่างชุดกิจกรรมการเรียนรู้ทางด้านเทคนิค
เพื่อการพัฒนาทักษะภาพพิมพ์ย้อน
(ที่มา : ชญตว์ อินทร์ชา, 2567)

เพื่อสะท้อนวัตถุประสงค์ด้วยการเน้นย้ำการเรียนรู้ทางด้านทักษะสนับสนุนเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ที่สามารถนำไปต่อยอดในวิชาชีพได้อย่างเป็นรูปธรรม ด้วยตัวอย่าง “ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ทางด้านเทคนิคการพัฒนาทักษะภาพพิมพ์ย้อน” ที่สามารถประยุกต์ใช้กับกลุ่มอื่น ๆ หรือชุมชนอื่นในอนาคตเพื่อเสริมคุณค่าของการนำวิจัยไปใช้ประโยชน์ได้ต่อไป

ภาพที่ 9 แนวทางต่อยอดจากการสร้างเป็นผลิตภัณฑ์ตัวอย่างและบรรจุภัณฑ์
(ที่มา : ชญัตว์ อินทร์ชา, 2567)

สรุปผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่ากระบวนการพัฒนาทักษะศิลปะภาพพิมพ์ย้อนด้วยสัทธิรมชาติผ่านกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการและการให้คำปรึกษารายบุคคลมีประสิทธิผลชัดเจน ผู้ประกอบการสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในบริบทการผลิตจริงได้อย่างสร้างสรรค์และเป็นระบบ โดยเฉพาะด้านการคำนวณสัดส่วนมอร์แดนท์ การเลือกวัสดุธรรมชาติ และการควบคุมกระบวนการพิมพ์ความร้อน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อความคมชัดและความคงทนของลวดลายบนผืนผ้า สะท้อนผลสัมฤทธิ์ของการฝึกอบรมที่ช่วยยกระดับคุณภาพผลงานอย่างเป็นรูปธรรม ดำเนินการพัฒนาโดยใช้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญรวมถึงการเผยแพร่ผลงานวิจัยในรูปแบบนิทรรศการสร้างสรรค์นำเสนอเผยแพร่ผลงานที่พัฒนาต่อยอดเป็นผลิตภัณฑ์และตัวอย่างต้นแบบการออกแบบบรรจุภัณฑ์ในรูปแบบนิทรรศการแสดงผลงานสร้างสรรค์ของงานวิจัยและวิถีทัศน์การสรุปผลของการดำเนินงานวิจัย

ภาพที่ 10 การพัฒนาส่งเสริมเรื่องราว “ทุนทางวัฒนธรรม”
 โดยนิทรรศการสร้างสรรค์และวิถีทัศน์
 (ที่มา : ประชาสัมพันธ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด, 2566)

เอกสารอ้างอิง

- ชญัตว์ อินทร์ชา. (2565). เทคนิคภาพพิมพ์ขึ้นเดียวผ่านกระบวนการพิมพ์พื้นราบด้วยแท่นพิมพ์เพคตินเพลทจากวุ้นใบเครือหมาน้อย. ว.ศิลปหัตถกรรมพื้นถิ่นและนวัตกรรมสิ่งทอเอเชีย. 1(2), 84–100.
- _____. (2567). ข้อมูลสภาพความต้องการพัฒนาทักษะศิลปะภาพพิมพ์ย้อนจากแบบสอบถามอาสาสมัคร [ตาราง]. คณะครุศาสตร์และการพัฒนามนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด.
- _____. (2567). ตัวอย่างผลงานก่อนเข้ารับการอบรม แปรนด์เมืองไม้บาติกและแบรนด์ลักษณะหิน [รูปภาพ]. คณะครุศาสตร์และการพัฒนามนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด.
- _____. (2567). การเตรียมใบไม้และวัสดุหลักในการพิมพ์แผ่นน้ำสนิมเพื่อกระตุ้นสีของแม่พิมพ์ [รูปภาพ]. คณะครุศาสตร์และการพัฒนามนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด.
- _____. (2567). สัดส่วนสารประกอบทางเคมีช่วยให้ติดสี (Mordant) [ตาราง]. คณะครุศาสตร์และการพัฒนามนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด.
- _____. (2567). ขั้นตอนที่ 4 การเตรียมผ้าด้วยการเคลือบสารช่วยติดสีเป็นพื้นที่รองรับการพิมพ์ภาพ [รูปภาพ]. คณะครุศาสตร์และการพัฒนามนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด.
- _____. (2567). ขั้นตอนที่ 5 การใช้แม่พิมพ์และการห่อม้วนชิ้นงาน [รูปภาพ]. คณะครุศาสตร์และการพัฒนามนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด.
- _____. (2567). ขั้นตอนที่ 6 การพิมพ์ภาพด้วยการใช้ความร้อน [รูปภาพ]. คณะครุศาสตร์และการพัฒนามนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด.
- _____. (2567). แสดงข้อมูลพืชที่ใช้สร้างแม่พิมพ์ในกิจกรรม ฝึกปฏิบัติทางด้านทักษะในระยะที่ 1 [ตาราง]. คณะครุศาสตร์และการพัฒนามนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด.

- _____. (2567). เปรียบเทียบชิ้นงานก่อนและหลังของอาสาสมัครแบรนด์ “ลักษณะพิน” ในระยะที่ 1 [รูปภาพ]. คณะครุศาสตร์และการพัฒนามนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด.
- _____. (2567). เปรียบเทียบชิ้นงานก่อนและหลังของอาสาสมัครแบรนด์ “เมืองไม้บาติก” ในระยะที่ 1 [รูปภาพ]. คณะครุศาสตร์และการพัฒนามนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด.
- _____. (2567). แสดงข้อมูลเปรียบเทียบชิ้นงานก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรมจากการสัมภาษณ์ 1 [ตาราง]. คณะครุศาสตร์และการพัฒนามนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด.
- _____. (2567). แสดงข้อมูลเปรียบเทียบชิ้นงานก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรมจากการสัมภาษณ์ 2 [ตาราง]. คณะครุศาสตร์และการพัฒนามนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด.
- _____. (2567). ตัวอย่างชุดกิจกรรมการเรียนรู้ทางด้านเทคนิคเพื่อการพัฒนาทักษะภาพพิมพ์ย้อม [รูปภาพ]. คณะครุศาสตร์และการพัฒนามนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด.
- _____. (2567). แนวทางต่อยอดจากการสร้างเป็นผลิตภัณฑ์ตัวอย่างและบรรจุภัณฑ์ [รูปภาพ]. คณะครุศาสตร์และการพัฒนามนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด.
- ชญัตว์ อินทร์ชา. (2568). การศึกษารูปแบบศิลปะภาพพิมพ์ขึ้นเดียวด้วยเทคนิคภาพพิมพ์ย้อม. *Asian Creative Architecture, Art and Design*. 38(2), e275521.
- ณัฐธิดา ภูจีบ. (2566). การศึกษาความแตกต่างของการติดสีสำหรับพืชแต่ละชนิด ผ่านการทดลองมอร์แดนท์ธรรมชาติด้วยเทคนิค Eco-printing. *ว.ศิลป์ พีระศรี*. 11(1), 1–18.
- _____. (2567). การพัฒนาลวดลายผ้าด้วยเทคนิค Eco-Printing ตามหลักการจัดองค์ประกอบศิลป์. *ว.ศิลป์ พีระศรี*. 12(2), 231–264.

- ประชาสัมพันธ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด. (2566). การพัฒนาส่งเสริมเรื่องราว “ทุนทางวัฒนธรรม” โดยนิทรรศการสร้างสรรค์และวิถีทัศน์ [รูปภาพ]. สืบค้นวันที่ 16 พ.ย. 2556 จาก <https://www.facebook.com/photo/?fbid=316419917820817&set=a.124480157014795>
- สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์. (2565). รายงานสถานการณ์และความเคลื่อนไหวของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ปี 2565. สืบค้นจาก <https://www.cea.or.th/single-research/Thailand-Creative-Industries-Movement-Report-2022>
- Cayuela, D., Mijas, G., & Riba-Moliner, M. (2023). *Advancements in sustainable natural dyes for textile applications: A review. Molecules*, 28(16), 5954. <https://doi.org/10.3390/molecules28165954>
- Inchar, C. (2022). Monoprint technique from planographic process made by Cissampelos pareira L. pectin plate. *Asian Journal of Traditional and Innovative Arts and Textiles*, 1(2), 84–100.
- Soelistowati, E., Agustini, G., & Nafiah, A. (2023, September 26). Eco-print as an environmental-based art product: A study of consumer perception and preferences. In *Proceedings of the 26th International Conference on Economics and Business (ICEB), Malang, Indonesia*. <https://doi.org/10.4108/eai.26-9-2023.2330691>
- Sulaiman, E., Budiastuti, E., Pratiwi, V. A., Herlina, E., Suwandi, S., & Kosasih, A. (2022). Go green products using ecoprint techniques. *Indonesian Journal of Community Services Cel*. 1(1), 56–62. <https://ijcomcel.org/index.php/IJCSC/article/view/1>